

Onderzoek naar vliegroutes van vleermuizen en gebruik van
plangebied door kleine marterachtigen in plangebied
Marsslanden, Fase II te Hardenberg

Colofon

Onderzoek naar vliegroutes van vleermuizen en gebruik van plangebied door kleine marterachtigen in plangebied Marslanden, Fase II te Hardenberg

Abonnementhouder van de Nationale Databank Flora en Fauna

Uitgevoerd door: Natuurbank Overijssel

Opdrachtgever: BJZ

Projectnummer en versie: 4830, versie 1.0	Status: Definitief
Auteur: Ing. P. Leemreise	Veldmedewerker(s): Ing. P. Leemreise e.a.
Ligging projectgebied: Havermarsweg e.o. ongenummerd, Hardenberg	Rapportdatum: 17-1-2023

Correspondentieadres:
Aladnaweg 18
7122 RR Aalten

E: info@natuurbankoverijssel.nl
T: 0543-451142 / 0614-435700

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 inleiding	3
1.1 Aanleiding.....	3
1.2 Voorgenomen activiteit.....	3
1.3 Doel van het onderzoek	3
Hoofdstuk 2 het onderzoeksgebied	4
2.1 Situering	4
2.2 Beschrijving van het plangebied.....	4
Hoofdstuk 3 het onderzoek.....	6
3.1 Methode.....	6
3.2 Bezoeken	7
3.3 Resultaten	8
Hoofdstuk 4 samenvatting en conclusies.....	9
4.1 Samenvatting.....	9
4.2 Conclusie	9
4.3 Geldigheid	9

HOOFDSTUK 1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

Er zijn plannen voor uitbreiding van de woonkern Hardenberg. Deze uitbreiding, Havezate Es fase II genaamd, is voorzien aan de noordzijde van de stad, aansluitend op de wijk Havezate Es. In 2017 heeft Natuurbank Overijssel het plangebied onderzocht op aanwezigheid van vliegroutes van vleermuizen. De bevindingen van dit onderzoek zijn gerapporteerd in rapport 1253 van Natuurbank Overijssel. Op 11 januari 2022 is opnieuw een verkennend veldbiologisch onderzoek uitgevoerd. De bevindingen van dat onderzoek zijn gepubliceerd in rapport 3997 van Natuurbank Overijssel.

Uit het verkennend onderzoek kwam naar voren dat resultaten van aanvullend veldbiologisch uit 2018, naar onder andere vliegroutes van vleermuizen, verouderd zijn en niet meer toepasbaar zijn. Aangezien de plannen nog niet gerealiseerd zijn, heeft Natuurbank Overijssel opdracht gekregen het onderzoek gedeeltelijk te actualiseren en aan te vullen met onderzoek naar kleine marterachtigen in enkele delen van het plangebied. Voorliggend rapport beschrijft de bevindingen van dit onderzoek.

De rapportage wordt afgesloten met het vaststellen van de wettelijke consequenties en eventuele vervolgstappen.

1.2 Voorgenomen activiteit

Het voornemen bestaat de gronden in het plangebied te ontwikkelen als woningbouwlocatie. De wegen en laanbomen blijven vermoedelijk behouden, maar de wegen krijgen een nieuwe functie, inrichting en een gewijzigd gebruik (intensiever).

1.3 Doel van het onderzoek

Vleermuizen

Doel van het uitgevoerde onderzoek is het bepalen van de functie van de wegen met laanbeplanting als vliegroute voor vleermuizen. Sommige vliegroutes zijn essentieel voor het kunnen functioneren van een verblijfplaats van vleermuizen. Door een toename van licht op de beplanting, als gevolg van straatlantaarns langs de weg, of indirecte verlichting vanuit woningen en straatlantaarns, kan de functie van laanbeplanting voor vleermuizen negatief beïnvloed worden, met als gevolg dat de functionaliteit van een bestaande verblijfplaats van vleermuizen aangetast wordt. Aangezien verblijfplaatsen van vleermuizen beschermd zijn, is inzicht op een mogelijk negatief effect, vereist om de wettelijke consequenties van de voorgenomen activiteit in beeld te brengen, zodat eventueel een ontheffing aangevraagd kan worden. De Wet natuurbescherming vormt dan voor dit aspect (soortbescherming, vleermuizen) geen belemmering voor uitvoering.

Gelet op de dikte van de laanbomen, kan een verblijfplaats van vleermuizen in de bomen zelf uitgesloten worden. In de bomen ontbreken hopen in de stam of een holle ruimte achter schors.

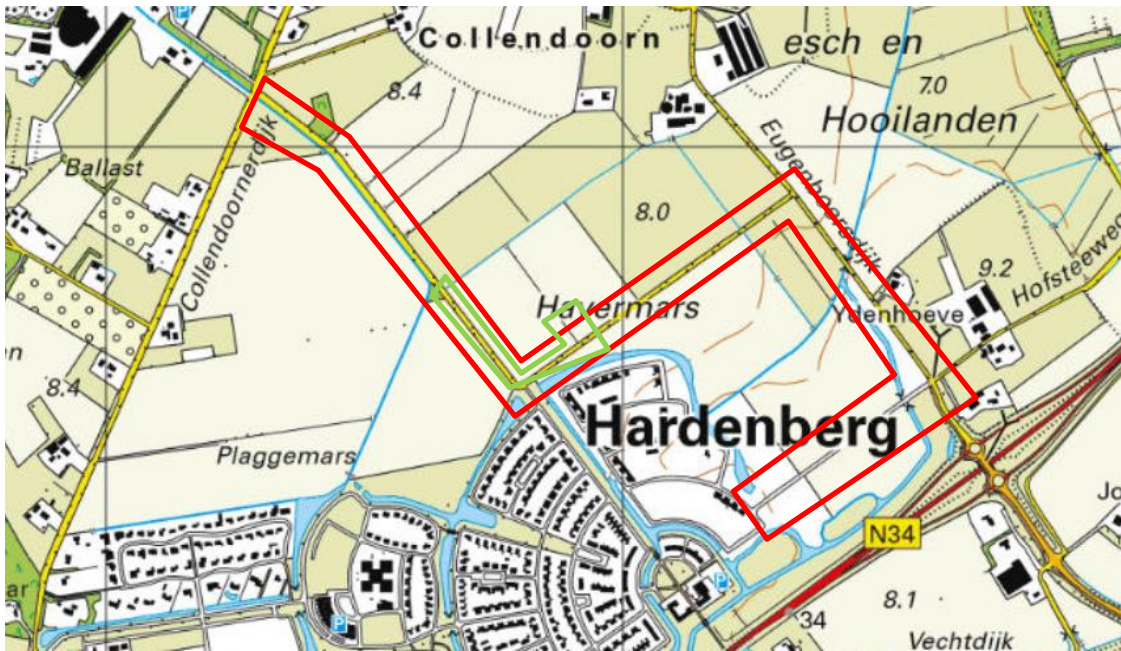
Kleine marterachtigen

Tot kleine marterachtigen in dit kader behoren wezel en hermelijn. Uit een verkennend onderzoek (bronnenonderzoek) is gebleken dat een deel van het plangebied tot functioneel leefgebied van de wezel behoort. Op basis van de waarneming (eenmalige waarneming van een volwassen dier) kan de functie van het plangebied voor wezels niet bepaald worden. Op basis van het uitgevoerde verkennend veldonderzoek (2022), zijn enkele delen in het plangebied geselecteerd als potentieel functioneel leefgebied voor wezel, en mogelijk hermelijn, al lijkt het plangebied niet echt geschikt als leefgebied voor deze soort. Deze soort kan echter eenvoudig meegenomen worden in het onderzoek.

Doel van het aanvullend onderzoek is het vaststellen van de aanwezigheid van wezel en hermelijn in sommige delen van het plangebied. Op basis van de uitkomsten van het aanvullend onderzoek kan mogelijk bepaald worden wat de functie van het plangebied voor wezel en hermelijn is.

2.1 Situering

Het onderzoeksgebied is gesitueerd ten noorden van de woonkern Hardenberg en bestaat uit de laanbeplanting langs de Plaggemarsweg, Havermarsweg, Eugenioersdijk (gedeeltelijk) en Heemsermarsweg, een ruige kavelgrenssloot ten noorden Havermarsweg en een perceel ruig grasland ten zuiden van de Havermarsweg. Op onderstaande afbeelding wordt de globale ligging van het plangebied weergegeven op een topografische kaart.

Begrenzing van het onderzoeksgebied naar vlermuizen (rode lijn) en kleine marters (groene lijn) (bron kaart: topotijdreis.nl).

2.2 Beschrijving van het onderzoeksgebied

Vlermuizen

Het onderzoeksgebied bestaat uit doorgaande wegen met laanbeplanting. Langs de Heemsermarsweg ontbreekt plaatselijk laanbeplanting.

Aanzicht op de Heemsermarsweg, gezien in noordoostelijke richting, vanuit de huidige dorpsrand.

Aanzicht op de Eugenboersdijk, gezien in noordwestelijke richting.

Aanzicht op de Havermarsweg, gezien in noordwestelijke richting.

Kleine marterachtigen

Het onderzoeksgebied voor wezel en hermelijn bestaat uit wegberm met bermsloot, een ruige perceelsgrens met opgaande begroeiing en een perceel verruigd grasland.

Aanzicht van de perceelsgrens met houtige opslag (links) en een perceel ruig grasland (rechts).

3.1 Methode

3.1.1 Vleermuizen

Voor het in kaart brengen van vleermuizen is zowel visueel als auditief geïnventariseerd. Met behulp van een heterodyne batdetector met opname- en veragringsfunctie (type:Pettersen D240x) is de echolocatie die vleermuizen uitzenden voor ons hoorbaar gemaakt. Wanneer op basis van frequentie, klank en ritme niet met 100% zekerheid de soort bepaald kon worden, is een opname gemaakt op een extern opname apparaat (type: Zoom H2n). Door de dieren ook zoveel mogelijk visueel waar te nemen is de determinatie geverifieerd en is het gedrag (en daarmee vaak de functie van het gebied) vastgesteld. Dit onderzoek is specifiek gericht op het in kaart brengen van verblijfplaatsen, soortensamenstelling en gebiedsgebruik. Tijdens het onderzoek is ook gebruik gemaakt van een warmtebeeldcamera (Pulsar Helion xq28). Een dergelijke camera is van grote meerwaarde bij het waarnemen van zwermende dieren tijdens het binnenvliegen, tijdens de baltsperiode en voor het waarnemen van vleermuizen met een extreem zachte sonar, zoals de gewone grootoorvleermuis.

Het onderzoek is opgezet om duidelijkheid te krijgen over de functie van de laanbeplanting als vliegroute voor vleermuizen. Het onderzoek is opgezet conform het vleermuisprotocol 2021. Het vleermuisprotocol schrijft voor: minimaal twee bezoeken in de periode 15 april-15 oktober, waarvan minstens 1x in de kraamtijd.

Het onderzoek is als volgt opgezet. Vleermuizen, welke laanbomen benutten als vliegroute, volgen de laanbeplanting, tot het moment dat er de gelegenheid is een ander lijnvormige structuur te kunnen volgen. Vleermuizen die de laanbeplanting benutten als vliegroute, bezetten een verblijfplaats buiten de laan. Hoofdzakelijk in gebouwen, zoals erven of woningen. Met uitzondering van de woningen in de wijk Havezate Es en twee erven aan de Eugenboersdijk, ontbreken potentiële verblijfplaatsen langs de vliegroute. Ook de kleine bosjes langs de Plaggemarsweg herbergen geen verblijfplaats van vleermuizen. Dat houdt in, dat vleermuizen de laanbeplanting in het onderzoeksgebied over lange stukken moeten volgen. Door te posten op drie locaties, ten tijden van het uitvliegen van de verblijfplaats, hebben onderzoekers zicht op alle vliegbewegingen in het onderzoeksgebied en kunnen zij tevens de vliegrichting bepalen. Deze drie onderzoekslocaties werden simultaan bezet tijdens de twee bezoeken. Op onderstaande kaart worden de onderzoekslocaties weergegeven.

Weergaven van de drie onderzoekslocaties (rode cirkel). Het onderzoeksgebied wordt met de paarse lijn aangeduid.

Gedurende het laatste half uur van de bezoeken, werden de lanen per fiets bezocht om inzicht te krijgen in de functie van de lanen als foerageergebied.

Het onderzoek is uitgevoerd door drie ervaren onderzoekers, onder leiding van Ing. P. Leemreise.

Bezoeken

Voor het in beeld brengen van de betekenis van de lanen als vliegroute zijn twee bezoeken aan het onderzoeksgebied gebracht. In onderstaande tabel worden de verschillende bezoekdata weergegeven.

bezoekdatum	tijdstip	n-onderzoekers	Doel	Weersomstandigheden
27-6-2022	22:00 – 0:00	3	vliegroutes	Half bewolkt, 18°C, droog, windstil
23-8-2022	20:45- 23:00	3	vliegroutes	Half bewolkt, 21°C, droog, windstil

Bezoekschema vleermuisonderzoek in het onderzoeksgebied.

3.1.2 Wezel en hermelijn

Om de functie van het plangebied voor wezel en hermelijn vast te stellen zijn drie wildcamera's gebruikt. Het onderzoek naar marterachtigen is uitgevoerd conform de richtlijnen zoals die zijn opgenomen in de Handreiking Kleine Marters in relatie tot soortbescherming (Bouwens, S., versie 11 oktober 2017). Er zijn drie wildcamera's¹ met bewegingssensor en infrarood-optie geplaatst. De camera's zijn geplaatst op 'strategische' plekken, zoals open plekken en 'wissels' of langs een schutting. De camera's in de berm en langs het graslandperceel stonden dusdanig, dat verkeer over de naastgelegen verharde weg niet op beeld verscheen. De beide camera's langs de doorgaande weg, stonden op de insteek van de berm naar de bermsloot, verstopt achter natuurlijke jonge opslag; de westelijke stond aan de binnenzijde van de bermsloot, de oostelijke aan de overzijde, aan de kant van het ruige grasland. De camera langs de perceelscheiding stond tussen beide agrarische percelen in. Op onderstaande topografische kaart worden de plekken aangeduid waar de camera's hebben gestaan.

Camerasplekken (rode stip).

¹ Maginon 5.0 Megapixel

De camera's zijn geplaatst op 27 juni en zijn verwijderd op 23 augustus. Tussentijds (21 juli) zijn de camera's gecontroleerd; toen zijn de batterijen vervangen en zijn opnamen van de sd-kaarten gehaald. Er zijn geen camera's gestolen of vernield tijdens de onderzoeksperiode.

De camera's zijn geplaatst en gecontroleerd door Ing. P. Leemreise. Hij heeft ervaring met het gebruik van wildcamera's en identificeren van beelden van kleine zoogdieren.

3.3 Resultaten

Vleermuizen

Tijdens het onderzoek zijn drie soorten vleermuizen waargenomen: gewone dwergvleermuizen, laatvliegers en rosse vleermuizen. Tijdens de bezoeken werden hoofdzakelijk foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen. Tijdens het bezoek van 27 juni werden in totaal 15 (langsvliegende) rosse vleermuizen waargenomen en op 23 augustus werden 3 laatvliegers langs de Eugenboersdijk waargenomen. Al deze vleermuizen bezetten een verblijfplaats buiten het onderzoeksgebied. De rosse vleermuizen bezetten mogelijk een verblijfplaats in het Englandsche Bosch. Zij benutten de laanbomen niet als vliegroute. Sommige rosse vleermuizen vlogen hoog over het onderzoeksgebied in Zuidwestelijke richting, terwijl enkele individuen korte tijd boven de agrarische percelen foerageerden.

Uit het onderzoek is niet gebleken dat de laanbomen benut worden als vliegroute. Uiteraard vlogen de gewone dwergvleermuizen en de laatvliegers in de lengterichting langs de bomen, maar zij deden dit druk foeragerend, en vlogen in vrij willekeurige richting op en neer langs de bomen. De laanbomen in het onderzoeksgebied worden niet beschouwd als essentiële verbinding in een vliegroute, welke van belang is voor het kunnen functioneren van een verblijfplaats van vleermuizen. In de nieuwbouw van de wijk Havezate Es, fase I, is geen kolonie vastgesteld, welke de laanbomen ten noorden ervan benut als vliegroute. Er zijn geen vleermuizen waargenomen die vanuit de nieuwbouwwijk, naar de laanbomen vlogen.

Tijdens de bezoeken werden maximaal 10-15 foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen, die tegelijkertijd in het onderzoeksgebied vlogen. De gewone dwergvleermuizen waren in hoofdzaak afkomstig vanaf de erven ten noorden van de Eugenboersdijk. Mogelijk bezetten ze daar een verblijfplaats.

Wezel en hermelijn

Er zijn tijdens het onderzoek geen opnamen gemaakt van wezel of hermelijn. Ook zijn geen andere aanwijzingen gevonden die er op duiden dat kleine marterachtigen gebruik maken van het plangebied als functioneel leefgebied.

Overige soorten

Er zijn tijdens het veldwerk geen aanwijzingen gevonden dat andere beschermde diersoorten een rust- of voortplantingsplaats bezetten in het onderzoeksgebied.

4.1 Samenvatting

In de periode juni-augustus 2022 is onderzoek verricht naar de functie van enkele lanen ten noorden van de woonkern Hardenberg als vliegroute voor vleermuizen en zijn drie delen van het plangebied onderzocht op de aanwezigheid van wezel en hermelijn. Het uitgevoerde onderzoek voldoet aan het vleermuisprotocol 2021 en Handreiking Kleine Marters in relatie tot soortbescherming.

Uit onderzoek is gebleken dat laatvliegers en gewone dwergvleermuizen de laanbeplanting benutten als foerageergebied, maar niet als vliegroute. De betekenis van de laanbomen als foerageergebied is vrij beperkt. Het vormt geen essentieel foerageergebied voor vleermuizen.

Uit onderzoek is niet gebleken dat wezel of hermelijn in het onderzoeksgebied voorkomen. Gelet op de aard van het onderzoeksgebied, wordt het onderzoek in dit deel van het plangebied, als representatief voor het gehele plangebied beschouwd.

4.2 Conclusie

Als gevolg van het ontwikkelen van het plangebied Havezate Es, fase II, worden geen vliegroutes van vleermuizen negatief beïnvloed. Ook wordt geen wezel of hermelijn gedood en wordt geen verblijfplaats van wezel of hermelijn beschadigd of vernield. Er is geen sprake van overtreding van een verbodsbepaling. Er hoeft geen ontheffing aangevraagd te worden.

4.3 Geldigheid

Veldbiologische gegevens, zoals verzameld in dit onderzoek, zijn drie jaar bruikbaar.